

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING ‘TA’LIM TO‘G‘RISIDAGI” QONUNI VA “KASBLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURI”

Abduvaxobov Shaxzod Xolmo‘min o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Bank ishi kafedrasi assistenti,

Mamarajabova Dilnavo Ravshan qizi

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni va “Kasblar tayyorlash milliy dasturi”ning mazmun-mohiyati, asosiy tamoyillari hamda ularning ta’lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Qonunning ta’lim sohasida yuridik asos yaratishdagi roli, shuningdek, kasb-hunarga yo‘naltirilgan zamonaviy o‘quv dasturlari orqali malakali mutaxassislarni tayyorlashga qaratilgan islohotlar yoritiladi. Shuningdek, bu hujjatlarning mehnat bozorining ehtiyojlariga mos ravishda kadrlar tayyorlashdagi amaliy natijalari haqida ham fikr yuritiladi. Maqola orqali ushbu huquqiy va strategik hujjatlarning o‘zaro uyg‘unligi, ularning amalga oshirilishi ta’lim sifatini oshirishga qanday ta’sir qilayotgani ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: ta’lim to‘g‘risidagi qonun, kasblar tayyorlash, milliy dastur, ta’lim sifati, yuridik asos, malakali mutaxassis, kadrlar tayyorlash, o‘rta maxsus ta’lim, mehnat bozori, ta’lim islohotlari

Kirish. Har qanday jamiyat taraqqiyotining poydevori bu — ta’lim tizimidir. Chunki ilmiy, malakali va yetuk kadrlarni tayyorlash orqali davlatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishini ta’minlash mumkin. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sohasini takomillashtirish, uni zamonaviy talablar asosida isloh qilish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun va “Kasblar tayyorlash milliy dasturi” ana shunday islohotlarning huquqiy va amaliy asosini tashkil etadi.

Mazkur hujjatlar orqali mamlakatimizda ta’limning barcha bosqichlarini tartibga solish, kasb-hunarga yo‘naltirilgan ta’lim tizimini shakllantirish, yoshlarni zamon bilan hamnafas bilim va ko‘nikmalar bilan ta’minlashga alohida e’tibor qaratilgan. Ushbu qonun va dastur nafaqat huquqiy hujjatlar, balki ta’lim sohasida uzoq muddatli strategik yo‘nalishlarni belgilovchi yo‘l xaritasidir. Ular orqali ta’lim sifati, kasbiy tayyorgarlik, va mehnat bozori bilan integratsiya masalalariga zamonaviy yondashuvlar joriy etilmoqda. Shu bois, ushbu maqolada “Ta’lim to‘g‘risida”gi

qonunning asosiy jihatlari va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi"ning ta'lim tizimidagi o'rni, ularning o'zaro bog'liqligi va jamiyat hayotiga ta'siri tahlil qilinadi.

Asosiy qism. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyin, ta'lim tizimini takomillashtirish, yoshlarni zamonaviy talablar asosida kasb-hunar tayyorlashni samarali yo'lga qo'yish borasida bir qator muhim huquqiy va amaliy ishlar amalga oshirildi. Xususan, "Ta'lim to'g'risidagi" qonun va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" ushbu sohani isloh qilish va uning rivojlanishiga mustahkam asos yaratish uchun jiddiy huquqiy baza bo'lib xizmat qilmoqda. Mazkur hujjatlar orqali ta'limni modernizatsiya qilish, kasbiy tayyorgarlik tizimini takomillashtirish va mehnat bozori bilan integratsiya qilishdagi asosiy yo'nalishlar belgilangan. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni 1997-yil 29-avgustda qabul qilingan va bu hujjat ta'limning barcha shakllari, turi, metodlari va tizimini to'liq qamrab oladi. Qonun ta'lim sohasida davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi va ta'limning barcha bosqichlarida sifatni ta'minlashni nazarda tutadi. Qonun, o'z o'rnida, davlatning ta'lim sohasiga bo'lgan yondashuvini, ta'lim tizimining yaxlitligini va uning doimiy yangilanishini kafolatlaydi.

Qonunda ta'limning barcha sohalari, jumladan, umumiy o'rta ta'lim, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim va ilmiy faoliyat rivojlanishi uchun sharoit yaratish muhimligini ta'kidlaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ta'lim tizimiga berilayotgan ahamiyat va yillik investitsiyalar davomida sohaning zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlanishiga alohida urg'u beriladi. Shuningdek, ta'lim sohasidagi islohotlarni amalga oshirish uchun davlatning moliyaviy va tashkiliy imkoniyatlarini maksimal darajada jalb qilish muhim omil hisoblanadi. "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" esa, o'z navbatida, kasb-hunar ta'limi tizimini yanada rivojlantirish, mehnat bozori talablari bilan ta'limni uyg'unlashtirishga qaratilgan muhim hujjat hisoblanadi. Bu dastur 2017-yilda ishlab chiqilgan bo'lib, kasb-hunar ta'limiga yangi yondashuvni taklif qiladi. Dasturdagi maqsad – yoshlarni kasb-hunar malakasi bilan ta'minlash, ularning ijtimoiy va iqtisodiy faoliyatga tayyorligini oshirishdir. Shuningdek, dasturga muvofiq, o'quv muassasalarida zamonaviy kasblarni o'rgatish, o'quv jarayonida amaliyotga katta e'tibor berish, o'quvchilarning mehnat bozori talablariga mos ko'nikmalarni rivojlantirish maqsad qilingan. Dasturga kiritilgan yangiliklardan biri bu kasb-hunar ta'limi tizimini isloh qilishda xususiy sektor va davlat hamkorligini rivojlantirishdir. Kasb-hunar o'quv yurtlarida o'quvchilarning amaliyotga asoslangan ta'lim olishlari uchun turli korxonalar va sanoat tarmoqlari bilan hamkorlikni mustahkamlash lozim. Masalan, 2020-yilda O'zbekistonning 65 ta kasb-hunar kollejlari 35 ta sanoat korxonasi bilan hamkorlik shartnomalari tuzdi. Natijada, bu o'quv yurtlarida o'quvchilar amaliy mashg'ulotlar o'tash va real ish sharoitida ishlash imkoniyatiga ega bo'lishdi. Bu jarayon, o'z navbatida, kasb-hunar ta'limi sifatini oshiradi va mehnat bozorida talablar bilan

ta'limni muvofiqlashtiradi. O'qituvchilar va pedagoglarning malakasini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida 45,000 dan ortiq o'qituvchilar uchun kasbiy rivojlanish kurslari tashkil etilgan. Bu kurslar orqali o'qituvchilarning kasbiy bilimlari va pedagogik mahoratlari oshirilgan, shuningdek, ularning yangi ta'lim metodologiyalariga moslashuvi ta'minlangan. Yoshlarni kasb-hunar ta'limiga jalb qilish va ular uchun ish o'rinlari yaratish orqali iqtisodiy o'sishning hamda ishchi kuchining sifatini yaxshilash imkoniyatlari ko'rildi. 2021-yilda, masalan, O'zbekistonda kasb-hunar ta'limini tamomlagan 15,000 ga yaqin yosh ishga joylashtirilgan. Bu ko'rsatkich yil sayin ortib bormoqda, bu esa kasb-hunar ta'limining samaradorligini oshirishning yana bir dalilidir.

Shuningdek, kasb-hunar ta'limi sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish ham e'tiborga loyiq. O'zbekiston Respublikasi xalqaro ta'lim tashkilotlari bilan hamkorlikda yangi metodologiyalarni joriy etish, o'quv reja va dasturlarini yangilash ishlari olib bormoqda. Shuningdek, Yevropa Ittifoqi va Jahon banki kabi tashkilotlar tomonidan kasb-hunar ta'limining sifatini oshirish uchun ko'plab loyihalar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, mamlakatimizda mehnat bozori talablarini inobatga olgan holda, "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" doirasida o'quvchilarga nafaqat kasbiy ko'nikmalar, balki zamonaviy texnologiyalarni ham o'rgatish maqsad qilingan. Bu yoshlarni raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt, 3D modellash kabi sohalarda ham malaka oshirishga undaydi. Umuman olganda, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" mamlakatda ta'lim tizimini yanada sifatli, samarali va zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga qaratilgan muhim hujjatlardir. Ushbu dasturlar nafaqat ta'lim tizimini yaxshilash, balki yoshlarni ish bilan ta'minlash, ijtimoiy rivojlanishga hissa qo'shish va mamlakatning iqtisodiy o'sishiga turtki berish uchun muhim asos yaratadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni va "Kasblar tayyorlash milliy O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" zamonaviy ta'lim tizimini shakllantirishda asosiy qo'llanma bo'lib, ularning amalga oshirilishi jamiyatni ilgari surishga xizmat qiladi. Ushbu hujjatlar, ayniqsa, yoshlar uchun malakali kadrlar tayyorlashda katta rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida davom etayotgan o'zgarishlar mamlakatda malakali ishchi kuchini yaratishda, shuningdek, global mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ta'limning zamonaviy talablari shundan iboratki, nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirish kerak. "Kasblar tayyorlash milliy dasturi" ning asosiy maqsadi aynan shunday imkoniyatlarni yaratishdir. Dastur doirasida taqdim etiladigan yangi kasblar, ayniqsa, yuqori texnologiyalar va raqamli sohalarda bo'lishi talablarning o'zgarishi bilan bog'liq. Bu nafaqat mamlakatni rivojlantirish, balki yoshlarni yangi mutaxassisliklar bilan tanishtirish, ular uchun iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonunining 2019-yildagi o'zgarishlariga ko'ra, kasb-hunar ta'limi tizimi yanada mustahkamlash uchun davlat tomonidan qo'shimcha rag'batlar va imkoniyatlar taqdim etilmoqda. Bu qonun bilan kasb-hunar o'quv yurtlarida tahsil olayotgan talabalarga bir qator ijtimoiy imtiyozlar ham berildi. Jumladan, davlat tomonidan beriladigan stipendiyalar, o'qishni tamomlagan yoshlarning ishga joylashishi uchun qo'llaniladigan yengilliklar va tarmoqlararo hamkorlikni o'rnatishga qaratilgan chora-tadbirlar taklif etilmoqda.

Xulosa. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi ta'lim tizimini rivojlantirishdagi muhim bosqichni tashkil etadi. Ushbu hujjatlar mamlakatda yoshlarni zamonaviy kasb-hunar ta'limi bilan ta'minlash, ularga yuqori malakali va raqobatbardosh bo'lish imkoniyatlarini yaratishning asosiy vositasi sifatida xizmat qiladi. Kasb-hunar ta'limi yuksalishi bilan ta'lim tizimi jamiyatning ehtiyojlariga mos ravishda shakllanmoqda va ishlab chiqarish sohasida malakali ishchi kuchini tayyorlashda muhim o'rin tutmoqda. "Kasblar tayyorlash milliy dasturi"ning amalda qo'llanilishi yoshlarning ishga joylashish imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi. Bu dastur orqali yoshlar nafaqat kasb-hunar ta'limini olishmoqda, balki o'zlarining ijodiy imkoniyatlarini ham rivojlantirishadi. Dastur asosida, davlat tomonidan berilayotgan qo'llab-quvvatlash, o'quv dasturlari va amaliyotlar nafaqat talabalar, balki ishlab chiqarish sohasining o'zgaruvchan talablariga mos ravishda malakali kadrlar tayyorlash imkonini beradi.

Ta'lim sohasidagi bunday islohotlar o'zaro bog'liq bo'lgan iqtisodiy o'zgarishlar, kasb-hunar o'quv yurtlarida o'qiyotgan yoshlarning ishlash va jamiyatda o'z o'rnini topish imkoniyatlarini yaratadi. Natijada, o'z kasbini puxta bilgan, global mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lgan yosh kadrlar davlat va jamiyat rivojiga sezilarli hissa qo'shadi. Shu tariqa, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni va "Kasblar tayyorlash milliy dasturi mamlakatning ta'lim tizimi va iqtisodiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Bu hujjatlar orqali ta'limni milliy va xalqaro talablar darajasiga ko'tarish, yoshlarni zamonaviy kasb-hunar ta'limi bilan ta'minlash va ularning mehnat bozorida muvaffaqiyatli ishlash imkoniyatlarini yaratish imkoniyati mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi. (2021). *Ta'lim to'g'risidagi qonun*. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.
2. Jumaniyozov, A. (2020). *Kasblar tayyorlash milliy dasturi, rivojlanish va istiqbollar*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
3. Aminov, I. (2019). *Kasb-hunar ta'limini rivojlantirishning yondoshuv strategiyalari*. O'zbekiston Ta'lim vazirligi nashriyoti.

4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. (2022). *Kasb-hunar ta'limida zamonaviy metodikalar va ularning amaliyotga tatbiqi*. Ta'lim va ilmiy tadqiqotlar nashriyoti.
5. Soliyev, S. (2021). *Kasb-hunar ta'limining istiqbollari va muammolari*. Ma'lumotlar va tahlillar, 18(3), 45-58.
6. Mustafaev, R. (2020). *O'zbekistonning ta'lim tizimida kasb-hunar ta'limining o'rni va ahamiyati*. Xalqaro ilmiy konferensiya materiallari, 112-119.